

LAG OM ÄNDRING AV LAGEN ANGÅENDE VÅRDNAD OM BARN OCH UMGÄNGESRÄTT TRÄDER I KRAFT 1.12.2019

Lagen om ändring av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (190/2019, nedan vårdnadslagen) inverkar på socialvårdens uppgifter. Arrangemang för barnets vårdnad, boende och umgängesrätt kan mångsidigare än tidigare genomföras genom ett avtal som fastställts av socialnämnden.

Ändringarna inverkar också på social- och hälsovårdspersonalens verksamhet när de arbetar med familjer.

Precisering av vårdnadshavarnas rättigheter och skyldigheter

I lagen har det tagits in en tydligare bestämmelse än tidigare om att vardera föräldern ska medverka till att umgängesrätten tillgodoses. Föräldrarna ska i sin uppgift som fostrare undvika allt som kan inverka skadligt på förhållandet mellan barnet och den andra föräldern. Det har föreskrivits en skyldighet för föräldrarna att informera den andra föräldern om avsikter att byta boningsort, om flytten kan få verkningar med avseende på vårdnaden om barnet eller umgängesrätten. Detta ska sporra föräldrarna att redan på förhand tänka på vilka konsekvenser deras flytt eventuellt kan få för vårdnaden om barnet och umgängesrätten och vid behov ordna dessa frågor på nytt i juridiskt avseende. I vårdnadslagen har det också tagits in nya bestämmelser om vårdnadshavarnas skyldighet att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld.

Vårdnaden om barnet när föräldraskapet erkänns före barnets födelse

Om faderskapet eller moderskapet erkänns under graviditeten vid rådgivningsbyrån eller hos barnatillsyningsmannen, blir den som erkänt föräldraskapet automatiskt vårdnadshavare till barnet när föräldraskapet har fastställts. Något separat avtal om gemensam vårdnad behöver då inte ingås. Om föräldraskapet erkänns först efter att barnet har fötts, är den mor som har fött barnet ensam vårdnadshavare till sitt barn. Föräldrarna kan också efter att barnet har fötts avtala om vårdnaden hos barnatillsyningsmannen. Om faderskapet erkänns före barnets födelse innan lagändringen träder i kraft (1.12.2019), tillämpas bestämmelserna i den nu gällande lagen, även om barnet föds efter att lagändringen har trätt i kraft. Den som erkänt föräldraskapet blir i sådana fall alltså inte automatiskt vårdnadshavare med stöd av den nya lagen.

Växelvist boende

Föräldrarna kan avtala om att barnet bor växelvis hos vardera föräldern (växelvist boende). Eftersom barnet enligt lagen om hemkommun kan ha endast en officiell bostad, ska det i avtalet om växelvist boende antecknas vilket av hemmen som anmäls som barnets officiella bostad till magistraten.

Vid växelvist boende kan den ena föräldern vara skyldig att betala underhållsbidrag, beroende på föräldrarnas försörjningsförmåga och familjens övriga arrangemang. Det bör noteras att bestämmelserna om växelvist boende inte har beaktats i justitieministeriets anvisning för bedömning av storleken på underhållsbidrag till barn (Justitieministeriets publikation 2007:3). Exempelvis de avdrag för att ha barnet hos sig som anges i anvisningen lämpar sig inte som sådana för växelvist boende. Därför kan anvisningen endast i tillämpliga delar iaktas vid växelvist boende och sådan omfattande umgängesrätt som är jämförbar med växelvist boende.

Reformen av vårdnadslagen har ingen direkt inverkan på lagstiftningen om förmåner och tjänster. Beaktande av växelvist boende i lagstiftning om förmåner och tjänster utreddes våren 2018 av en arbetsgrupp som var tillsatt av social- och hälsovårdsministeriet (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 18/2018, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3929-5> (på finska)). Utredningsarbetet fortsätter i ett forskningsprojekt inom ramen för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet.

Utvidgat tillämpningsområde för avtal om vårdnad om barn

Förfarandena vid ostridiga situationer blir lättare. Utöver de avtal som redan tidigare har kunnat ingås, kan föräldrarna hos barnatillsyningsmannen även avtala om följande:

- a) uppgiftsfördelningen mellan vårdnadshavarna, när barnet har två eller flera vårdnadshavare
- b) växelvist boende
- c) att umgänget mellan barnet och en förälder ska ske som stöttat umgänge eller övervakat umgänge eller att umgängestillfället ska inledas och avslutas under övervakning (övervakade byten)
  - Socialnämnden kan fastställa avtalet, om stöd eller övervakning behövs av grundad anledning med tanke på barnets bästa. Övervakat umgänge kan fastställas endast om stöttat umgänge eller övervakade byten inte räcker för att trygga barnets bästa.
- d) rätt att få uppgifter
  - Till den förälder som inte är barnets vårdnadshavare eller till en annan person kan ges samma rätt som vårdnadshavaren att få sekretessbelagda uppgifter om barnet av myndigheter och privata tjänsteproducenter antingen i alla frågor eller i de frågor som anges i avtalet.
  - Genom separat rätt att få uppgifter kan man främja möjligheterna för den förälder som inte har vårdnaden eller en person som står barnet nära att delta i vårdnaden och fostran av barnet.
- e) en extra vårdnadshavare, det vill säga att vårdnaden om barnet anförtros även en annan person utöver föräldrarna, och barnets boende hos den personen. Det går också att avtala om att barnet bor växelvis hos föräldrarna eller den ena föräldern och hos denna extra vårdnadshavare. Barnet kan dock inte bo växelvis i fler än två hem.

Dessutom kan en domstol fastställa att barnet har rätt att träffa en person som står barnet nära. En förutsättning är att barnet med denna person har eller har haft ett särskilt nära, etablerat förhållande som kan jämföras med förhållandet mellan ett barn och en förälder. I dessa situationer kan domstolen begära en utredning av socialnämnden om barnets levnadsförhållanden.

Stärkt delaktighet för barnet

Barnets rätt att uttrycka sin åsikt stärks. I ostridiga ärenden är det i första hand vårdnadshavarnas uppgift att utreda barnets åsikt. Barnatillsyningsmannen och domstolen ska dock även i ostridiga fall säkerställa att barnet har fått uttrycka sin åsikt. För att säkerställa detta ska barnatillsyningsmannen ta upp saken till diskussion med föräldrarna innan avtal fastställs. Barnatillsyningsmannen kan också vid behov personligen samtala med barnet.

I stridiga fall utreds barnets åsikt i allmänhet av den som gör en utredning av barnets levnadsförhållanden. Social- och hälsovårdsministeriet anser att det är bra om en socialarbetare som är van att arbeta med barn, unga och föräldrar och göra omfattande utredningar ansvarar för att göra utredningen av levnadsförhållandena tillsammans med ett arbetspar och att de för bedömning av enskilda situationer får stöd av behövligt antal sakkunniga inom olika områden.

Domstolen har möjlighet att vid hörande av barnet anlita sådana sakkunnigbiträden som avses i 5 § i lagen om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar (394/2011). Det är på kommunernas ansvar att se till att domstolarna har tillräckligt många sakkunnigbiträden att tillgå. Staten betalar ersättning för anlitaandet av sakkunnigbiträdet till den kommun som har ansvaret för att ordna sakkunnigtjänsterna.

Utredning av barnets levnadsförhållanden

I ett ärende som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt ska domstolen vid behov inhämta utredning hos socialnämnden i den kommun där barnet eller barnets föräldrar eller någon annan delaktig är bosatta. När domstolen begär utredning ska den närmare ange i vilka frågor utredning särskilt behövs. Domstolen ska ange en tidsfrist för när utredningen ska lämnas. Tidsfristens längd bedöms från fall till fall. Om det under pågående utredning framgår att ärendet kan avgöras genom ett avtal som socialnämnden fastställer, ska socialnämnden ge de berörda personerna behövlig hjälp att ingå avtalet. Den som gör utredningen ska vid behov hänvisa barnet och familjen till sådana stödtjänster som anges i socialvårdslagen.

Domstolen kan kalla den som gjort utredningen till domstolen för att höras muntligen som sakkunnig. Vilken ställning den som har gjort utredningen har vid rättegång ändras alltså jämfört med den gällande lagen.

Inverkan på annan lagstiftning

I lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (619/1996), lagen om underhåll för barn (704/1975), lagen om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar (394/2011), rättegångsbalken, förvaltningsprocesslagen (586/1996), äktenskapslagen (234/1929), adoptionslagen (22/2012), lagen om förmyndarverksamhet (442/1999), religionsfrihetslagen (453/2003), barnskyddslagen (417/2007) och lagen om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn samt om tillämpning av konventionen (435/2009) har det till följd av vårdnadslagen gjorts behövliga preciserande ändringar, som träder i kraft samtidigt som lagen om ändring av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt.

Dokument

Institutet för hälsa och välfärd fastställer de dokument som används inom socialvården i ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt. Dokumenten publiceras på Institutet för hälsa och välfärds webbplats ([https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lomakkeet#Lapsen huolto ja tapaaminen](https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lomakkeet#Lapsen_huolto_ja_tapaaminen)). På Institutet för hälsa och välfärds webbplats publiceras även andra anvisningar som gäller verkställigheten av lagen.

Verkställigheten av lagen

Social- och hälsovårdsministeriet kommer tillsammans med justitieministeriet och Institutet för hälsa och välfärd att stödja verkställigheten av vårdnadslagen bland annat genom att ordna utbildningar.

Ytterligare information:

Outi Kemppainen, lagstiftningsråd, justitieministeriet, tfn 0295 150 260, [fornamn.h.efternamn\(snabel-a\)om.fi](mailto:fornamn.h.efternamn(snabel-a)om.fi) (lagstiftningens innehåll)

Institutet för hälsa och välfärd, tfn 0295 246 000 (dokument och webbplats)

Kirsi Kaikko, specialsakkunnig, social- och hälsovårdsministeriet, tfn 0295 163 545, [kirsi.kaikko\(snabel-a\)stm.fi](mailto:kirsi.kaikko(snabel-a)stm.fi) (socialservice)

Arja Ruponen, konsultativ tjänsteman, social- och hälsovårdsministeriet, tfn 0295 163 169, [arja.ruponen\(snabel-a\)stm.fi](mailto:arja.ruponen(snabel-a)stm.fi) (hälsovårdstjänster)

..... **FAKTARUTA** .....

- Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt:
<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1983/19830361>
  - <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lapsen-asema-erotilanteessa/lapsen-huolto-tapaaminen-ja-asuminen>
- .....